

Vass Norbert első kötetében az eddig publikált esszéi és kritikái közül harmincat gyűjtött egybe. Bár látszólag mind a kötet címe, mind pedig a prologus a zenei tematikát állítják középpontba, a *Hallgat* legalább ennyire kiemelt

54 Nyéki Gábor

BESZTÓF

Vass Norbert: *Hallgat*

felvillantott személyesség és bensőségesség a későbbiekben is általános érvénnyel bír majd. 2012-ben járunk, karácsony tájékán, amikor az „odaveszett ünnep” hangulatát vagy legalább az „intimitás látszatát” mintha csakis a zenehallgatással, a zenéről, a „rocksztárimágókról” történő elmélkedéssel, az év végi listák elkészítésével lehetne felidézni. Tudjuk, már ez sem olyan, mint régen volt: a torrentkorszak idején olyan elképesztő sebességgel rohannak el a hallgató mellett az újabbnál újabb zenekarok lemezei, hogy ha lehetetlennek nem is, de mindenképpen nehézkesnek tűnik belefeledkezni a hangokba. Másodpercek alatt lehet hozzájutni a legújabb kiadványokhoz, eltűnik a lázas kutatások, zenevadászatok izgalma és a hajdani kazettamásolások feszült várakozásán is legfeljebb csak jót mosolyoghatunk. A kötetbe beválogatott esszék címeit végigtekintve azonban éppen az a benyomásunk támadhat, hogy a szerző meglátása szerint felesleges olyan nagyon elkeseredni: a kötetkoncepció egészét meghatározó tapasztalata éppen az lesz, hogy a szakralitás közvetítése nem kizárólag a hangok kiváltsága: a gyűjtemény arról szól, mennyi minden tartozhat a „naivitás utolsó mentsvárai” közé. Mert hallgatni lehet a dallamokon túl zenekarok regényes életművét, műtermekben kiállított fényképeket és festményeket, de kortárs magyar irodalmat vagy QR-kódokat is. Utóbbiakkal a kötet miniatűrjei között találkozunk néhányszor: ezek youtube-linkekre mutatnak, online szöve tovább a műalkotások amúgy is sűrű párbeszédét. Sopotnik Zoltán verseskötetét például a washingtoni Minor Threat zakatoló hardcore punkja vezeti be; a kötet végén pedig ugyanebben a formában *Hallgat-traxx* címen egy lejátszási listához juthatunk el, olyan előadók szerzeményeivel, mint mondjuk a Temple, Szabó Benedek vagy a Fran Palermo. (Mégsem olyan tragikus tehát a 21. századi zenefogyasztó élete.)

A művészeti ágak sokféleségének ilyenfajta kitüntetettsége és ünnepelése természetesen a szerzői stílust is erősen meghatározza, éppen ezért nehéz is egyértelműen eldönteni, hogy a *Hallgat* írásai mennyiben viselik

helyen kezeli a regények és verseskötetek olvasása, illetve a képiállítások megtekintése során tett reflexiók rögzítését.

A könyv legnagyobb erénye már az esszék elé írt bevezető sorokban felfedezhető: az itt

magukon a kritika, az ajánló vagy éppen az esszé műfaji stílusjegyeit. A bemutatás módja minden esetben akkurátus és pontos; Vass magától értetődő szakértelemmel és hitelességgel képes írni irodalomról és képzőművészetről egyaránt. Legalább ennyire meghatározó viszont, mennyire jelen van a befogadó esetében a kíváncsiság elemi és ösztönszerű érzése. A kö-

55

vetetbe rendezett Vass-írások legjobban talán naplóbejegyzésekre vagy egy több éven keresztül írt *bestof*-listához fűzött kommentárként is felfoghatóak: aki megismerkedik a bemutatott művekkel, sok esetben egészen biztos, hogy különleges élmény részese lesz.

Érezni a sorok között, hogy az alkotásokhoz fűzött reflexiók kivétel nélkül azért kerülhettek a könyvbe, mert komoly és elsősorban pozitív hatást váltottak ki a szemlélődőből, arra ösztönözve őt, hogy többször is újra és újra megtapasztalja a találkozások során átélt élményt. Vass az olvasás során szinte belefeledkezik a művekbe: miként alcímei jelzik, egy-egy regényben bolyong, máshol hagyja, hogy a szöveg megigézza őt; jár a fotók között, és kutatja Verhulst rosszkedvét. Kíváncsisága rengeteg mindenre irányulhat: a merítés rendkívül eklektikusnak bizonyul, és ez a fajta hozzáállás igen szimpatikussá teszi a szerzői látásmódot és a kötet egészét. Mísetics Mátyás fotóit Sopotnik Zoltán verseskötetének, majd Dragomán György és Részegh Bontond műveinek bemutatása követi, de a kortárs hazai művészeti szcéna mellett folyamatosan képviseltet magát Patti Smith vagy akár Michel Houellebecq személyében a világ(irodalom) is. Azt is sikerül megmutatni, hogy sok esetben mennyire irreleváns lehet a magas- és populáris kultúra közötti éles határhúzás; remekül megfér egymás mellett Neil Gaiman 2015-ös fantasy-novelláskötetének recenzálása, Banksy street artjának szemlézése, vagy akár a Ramones punkzenekar életművének rövidebb, ugyanakkor alapos összegzése. És még mindig nem beszéltünk azokról az alkotókról, akik külön címet ugyan nem kaptak, mégis meghatározó, amikor asszociatívan, egy-egy félmondat erejéig bukannak fel. Könnyen belefuthat a gyanútlan olvasó a Joy Division munkásságába: Vass meglátása szerint Bicskei Gabriella *Puha kertjének* egyes szöveghelyei mintha éppen ennek az együttesnek a „sötét szorongászenéjét” fordítanak át prózába. Hasonlóan emlékezetes Iggy Pop *The Passanger* című ikonikus felvételének felelemlegetése, amelynek hangulata kitűnően ellenpontozza Houellebecq *Lanzarote* című elbeszélésének utazós tematikáját. Hosszasan lehetne még idézni az ezekhez hasonló párhuzamokat, kezdve David Lynch szürreális filmművészetével, Ottlik-esszével, mottóként használt Clash-dalszöveggel vagy Burgess *Gépnarancsával*. Vass írásmódját dicséri, hogy ezek az első olvasásra néha meglehetősen távolinak tűnő párhuzamok aligha vádolhatóak öncélúsággal, ehelyett sokkal inkább érezzük

őket értékes kapaszkodóknak, amelyek egy-egy műalkotás befogadását könnyítik meg.

Hogy valamiféle rendet tartsunk és a szerteágazó tematika ne zökentse ki az olvasót, a szövegek ciklusokba rendezve szerepelnek.

56 *A Tájolóval vaksötétben* az álomszerűség és a szürrealitás érzetét közvetítő műalkotások összegzése. Legyen szó Totth Benedek *Holtversenyében* az önpusztítás felé tempózó kamaszok történetéről vagy Daniel Banulescu Ceaușescu-érát bemutató szatírjáról, a szerző szerint az itt recenzált művek közös pontja egytől egyig a kilátástalanság érzetének legkülönbözőbb megfogalmazásában keresendő. A *Land art*ban bemutatott alkotások kapcsolódásait már valamiféle újszerű tértapasztalat közvetítésében találni meg (lásd Bukta Imre *Másik Magyarország* című kiállítását vagy Dimitri Verhulst könyveit), a záró *Újra csak csend* origója pedig a hallgatás és az elhallgatás motívuma lesz. Mivel az egyes reflexiók korábban már jelentek különböző felületeken, az esszékötet műfajából adódóan az újfajta, immár kötetbeli pozíció egyszersmind a korábbi olvasói tapasztalatok felülírására is lehetőséget adhat; ám érzésem szerint az esszék mindent egybevetve inkább lazábban véve, kissé esetleges módon kapcsolhatóak be valamelyik fejezetbe; a ciklusok főként praktikus, az olvasást megkönnyítő funkcióval rendelkeznek, a bennük szereplő művek párbeszéde nem érvényesül erőteljesen.

A kötetegységet, mint már szó volt róla, a ciklusok helyett inkább a szerző által működtetett személyesebb hangvételű stílus és nyelvhasználat teremti meg. Mindenképpen üdvözlendő, hogy Vass Norbert esszéi minden esetben távol állnak a kritikuskok egy részénél tapasztalható hűvös fölényességtől és gőgösségtől; mégis, helyenként éppen ezek ellenpólusának működtetése közben a szerző maga is hajlamos túlzásokra, túlbujánzó és öncélúnak ható sorok lejegyzésére. Kétségtelen, hogy művészettel találkozni kivételes pillanat; jó néhány alkalommal azonban nehezen sikerül megtalálni a különbséget a Hamvas-esszék nyomán haladó meditatív szemlélődés és a banalítás határáig merészkedő bölcselkedés között. „A lelkesedésrojtok és traumarepeszek eme ártatlansággal bélelt, hiúságba és gőgbe gyöngyölt, alkoholba itatott, deformált tere, akár egy iszonyú lassú fülbesúgósdí, olyan”, olvasható például *A harmadik híd* című Szilasi László-regényről szóló írás bevezetőjében. Hasonlóan affektáló a varázslat definíciója: „Egy talált tárgy vagy személy, egy már elveszett, netán sosem létező, mégis közelinek érzett tér- és időrész, pár négyzetméternyi világdarab megértése, birtokbavétele”. Ezekre a helyenkénti modorosságokra Vass párszor remek alternatívákat kínál: bizonyítja, hogy nem áll távol tőle a humor („Bukowski több mint húsz éve nem iszik, nem nőzik és nem ír. Következésképpen nem is él.”), és mint ahogyan a Ramones-esszéje mutatja, ugyancsak otthonosan mozog az

objektív bemutatást megcélzó, adott esetben a biográfia elemeit is felvonultató írásmód területén is. Ezekben az esetekben már maradéktalanul érezni a kötet, illetve az esszék tárgyául választott alkotások kimeríthetlenségét; ilyenkor lesz igazán egyértelmű, hogy a *Hallgat*ot olvasva milyen remek érzékkel összeállított supergroup-pal van dolgunk. (Ambroo-Book, 2016.)

57

Új Forrás 2017/1 – Nyéki Gábor: Besztorf
Vass Norbert: *Hallgat*